

İntikal Tekbirlerinde Elleri Kaldırma Hakkında

İntikal Tekbirlerinde Elleri Kaldırma Hakkında

Muhammed HALLAÇOĞLU

İntikal hallerinde elleri kaldırma meselesi ihtilaf edilen büyük bir meseledir. Bu ihtilafa sebep ise, her iki tarafın delil sadedinde getirdikleri hadislerin sahî olmasıdır. Müctehit imamlar bu meselede ihtilaf etmişlerdir. Ebû Hanife, Sevrî, eski ve yeni diğer Küfe fakihleri bunu inkâr ettiler. Bu da İbni Mesud ve Ashabı'nın görüşüdür. İmam-ı Malik'ten iki rivayet geldi. Birisinde kaldırılmasını söylerken, diğerinde kaldırılmamasını söyledi. Ekseri tabileri de bu ikinci görüşe gittiler.

Evzâî, Şafîî, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ubeyd, Ebu Sevr, İbni Râhuyeh, Muhammed b. Cerir Taberî ve Ehl-i Hadis'ten bir cemaat (Rahimehumullâh) ise bunun varlığıyla hükmüttüler. Bunu İbni Ömer, Ebu Musa, Ebu Said, Ebu'd-Derda, Enes, İbni Abbas ve Cabir (Radîyallâhu Anhüm)den rivayet ettiler. Hatta "bunu Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den 23 Sahâbe rivayet etti" dediler. Bazıları da bunun mütevatir olduğunu söylediler.

Elleri kaldırma hadisi, Buhari ve Müslim gibi sahî eserlerde bulunması sebebiyle bazı kişiler, İmam-ı Azam Ebu Hanife'yi "hadisten anlamaz" şeklinde ki bir ithama căret etmişlerdir. Bu makalemizde Allame Muhaddis Muhammed Hasen Senbehli'nin "**Müsnedi Ebi Hanife**" Haşiyesi'ndeki beyanat esas alınarak Hanefilerin delilleri zikredilip, gözler önüne serilecektir. Bu delillerle İmam-ı Azam'a elleri kaldırma hadisinin ulaşmadığını iddia edenler bunun aksını göreklerdir. Yoksa elleri kaldırma meselesi Ehli Sünnete muhalif bir şey değil; İmam-ı Şafî, Ahmed b. Hanbel ve diğerlerinin içtihadıdır. Buna denilecek bir söz yoktur. Bizim niyetimiz İmam-ı Azam'a nispet edilip, cahillikten neşet eden sözlerin iptalidir. Allâh-u Te'âlâ her şeyin en iyisini bilendir.

ELLERİ KALDIRMAMAYI BEYAN EDEN DELİLLER

(1) قال محمد: أخبرنا يعقوب بن إبراهيم أخينا حسين بن عبد الرحمن قال: دخلت أنا وعمرو بن مرة على إبراهيم النخعي قال عمرو: حدثني علقة بن وائل الحضرمي عن أبيه: أنه صلى مع رسول الله ﷺ فرأه يرفع يديه إذا كبر وإذا ركع وإذا رفع. قال إبراهيم: ما أدريلعله لم ير النبي ﷺ يصلی إلا ذلك اليوم فحفظ هذا منه ولم يحفظه ابن مسعود وأصحابه. ما سمعته من أحد منهم. إنما كانوا يرفعون أيديهم في بدء الصلاة حين يكبرون.

مسند أبي حنيفة [رقم: 96]، أخرجه محمد في الموطأ [1/390]، رقم: 107] وآخر الدارقطني عن حسين عن إبراهيم، وفيه: ما رأى أبوه رسول الله ﷺ إلا ذلك اليوم، فحفظ عنه ذلك، وعبدالله بن مسعود لم يحفظه إنما رفع اليدين عند افتتاح الصلاة [1/291]، رقم: 13]، رواه أبو يعلى في مسنده، وأخرجه الطحاوي عن حسين بن عمرو بن مرة، وفيه: فغضب، وقال: رآه هو ولم يره ابن مسعود ولا أصحابه [1/146]، وعن المغيرة عن إبراهيم، وفيه: إن كان رآه مرة يفعل فقد رآه عبدالله خمسين مرة لا يفعل.

1) Husayn b. Abdurrahman şöyle nakletti; "Bir keresinde ben ve Amr b. Mürre İbrahîme'n-Nehâî'nin yanına geldik. Amr b. Mürre şöyle dedi; 'Alkame b. Vâile'l-Hadramî babasından 'Rasûlullah (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kıldığını ve tekbir de, rukuya inerken ve kalkarken ellerini kaldırıldığını gördüğünü' rivayet etti. İbrahîme'n-Nehâî de şöyle dedi; 'Ben anlamam. Sadece o gün Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i namaz kılarken görüp bunu anladı da İbni Mesud ve Ashabi bunu anlamadılar mı? Ben onların hiç birinden bunu işitmeyeceğim. 'Onlar sadece ellerini namazın başında tekbir aldıklarında kaldırıyorlardı'."

Müsned-i Ebî Hanife'de (Rakam:96) rivayet edilen bu hadisi İmam-ı Muhammed "Muvatta"sında (1/390, Rakam:107) rivayet etti. İmâm-ı Dârakutnî, Husayn'den, o da İbrahim'den yaptığı rivayette şöyle vardır; "Onunbabası Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i sadece o gün görüp, bunu anladı da Abdullah b. Mesud bunu anlamadı mı? O ellerini sadece iftitah tekbirinde kaldırıyordu" (1/291, Rakam:13). Bunu Ebu Ya'la Müsned'inde rivayet etti. İmam-ı Tahâvî Husayn b. Amr b. Mürre'den rivayetinde şöyle vardır: "İbrahim kızdı ve 'sadece o bunu gördü de İbni Mesud da, Ashabi da görmedi mi?' dedi." (1/146) Mügire'nin İbrahim'den yaptığı rivayette şöyle vardır; "Eğer o bir defa böyle görmüşse Abdullah ise elli kere yapmadığını görmüştür."

(2) سفيان بن عيينة قال: اجتمع الإمام أبو حنيفة مع الأوزاعي بمكة في دار الحناطين فقال الأوزاعي مالكم لا ترفعون عند الركوع والرفع منه فقال لأجل أنه لم يصح عن رسول الله ٰ فيه شيء أي لم يصح معنى إذ هو معارض وإن إسناده صحيح فقال الأوزاعي كيف لم يصح وقد حدثني الزهرى عن سالم عن أبيه ابن عمر أن رسول الله ٰ كان يرفع يديه إذا افتتح الصلاة وعند الركوع وعند الرفع منه فقال أبو حنيفة وحدثنا حماد عن إبراهيم عن علقة والأسود عن عبد الله بن مسعود أن النبي كان لا يرفع يديه إلا عند الإفتتاح ثم لا يعود لشيء من ذلك فقال الأوزاعي أحدثك عن الزهرى عن سالم عن أبيه وتقول حدثني حماد عن إبراهيم فقال له أبو حنيفة كان حماد أفقه من الزهرى وكان إبراهيم أفقه من سالم وعلقة ليس بدون ابن عمر في الفقه وإن كانت لابن عمر صحبة ولها فضل كثير وأسود له فضل كثير وعبد الله هو عبد الله فسكت الأوزاعي.

مسند أبي حنيفة [رقم:97]، أخرج قول ابن مسعود الطحاوي من طريق حمدين عن إبراهيم، قال: كان عبد الله لا يرفع يديه في شيئاً من الصلاة إلا في الإفتتاح [1/147]، ومحمد في الموطأ من طريق حمدين عن إبراهيم عن ابن مسعود: أنه كان يرفع يديه إذا افتتح الصلاة [1/399]، رقم: 110] و أبو داود في السنن من طريق عاصم بن كلبي عن عبد الرحمن بن الأسود عن علقة عن ابن مسعود: إلا أصلني بكم صلاة رسول الله ٰ؟ فصلى فلم يرفع يديه إلا مرة [رقم: 748]، وفي رواية: فرفع يديه في أول مرة وقال بعضهم مرة واحدة والدارقطني [1/295]، رقم: 25]، وابن عدي من طريق محمد بن جابر عن حماد بن أبي سليمان عن إبراهيم عن علقة عن عبد الله، قال: صليت مع رسول الله ٰ وأبي بكر وعمر فلم يرفعوا أيديهم إلا عند استفتاح الصلاة على ما ذكره ابن الهمام، والترمذى برواية عاصم عن عبد الرحمن عن علقة عن عبد الله: إلا أصلني بكم صلاة رسول الله ٰ فصلى فلم يرفع يديه إلا في أول مرة [رقم: 257] قال الترمذى: حديث ابن مسعود حديث حسن وبه يقول غير واحد من أهل العلم من أصحاب النبي ٰ والتبعين، وهو قول سفيان وأهل الكوفة.

2) Süfyan b. Uyeyne şöyle dedi: Ebu Hanife ve Evzâî Mekke'de buğdaycılar karşısısında bir araya geldiler. Evzâî Ebu Hanife'ye "size ne oluyor da namazda rukudan önce ve sonra ellerinizi kaldırırmıyorsunuz?" dedi. Ebu Hanife

"Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den bu hususta sahîh bir rivayet olmadığı için" dedi. Evzâî; "Nasıl sahîh olmaz. Bana Zûhrî, o Salim'den, o da babasından yaptığı rivayette Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) namaza başlarken, rüku anında ve kalktığında ellerini kaldırıldığı vardır" dedi. Ebu Hanife; "bana da Hammad, o İbrahim'den, o Alkame ve Esved'den, her ikisi de İbni Mesud'dan rivayetle 'Rasûlüllâh'ın ellerini sadece iftitah tekbirinde kaldırıldığını, başka bir şey için kaldırmadığını' söylediler" dedi. Evzâî; "ben sana Zühri, o Salim'den, oda babasından nakletti" diyorum sen ise bana "Hammad İbrahim'den nakletti" diyorsun. Bunun üzerine Ebu Hanîfe; "Hammad Zühri'den daha fakihdir. İbrahim'de Salim'den daha fakihdir. Alkame ise fıkıhta İbni Ömer'den aşağı değildir. İbni Ömer'in sahabelik üstünlüğü varsa Esved'in birçok üstünlüğü vardır. Abdullah ise Abdullah b. Mesud'tur (yani fıkıhtaki ve ilimdeki üstünlüğünne diyecek yoktur)" dedi. Bunun üzerine Evzâî sustu.

Müsned-i Ebî Hanife'de (Rakam:97) rivayet edilen bu hadisi Tahâvî Hüsayn, o da İbrahim yoluyla şöyle rivayet etti; "**Abdullah namazda ellerini hiçbir seyde kaldırırmazdı sadece iftitah tekbirinde kaldırırındı.**" (1/147). İmam-ı Muhammed "Muvatta"da Husayn'dan, o İbrahim'den, o da İbni Mesud'dan rivayetinde "**İbni Mesud ellerini namaza başladığında kaldırırındı**" dedi. (1/399, Rakam:110) Ebu Davud "Sünen"inde Asım b. Küleyp Abdurrahman b. Esved'ten, o Alkame'den, o da İbni Mesud'tan rivayetinde "**Size Rasûlüllâh'ın namazını kılayım mı? Sonra namaz kıldı ve sadece elini bir defa kaldırırındı.**" (Rakam: 748) başka rivayette "**Ellerini ilk defa da kaldırırındı.**" Bazıları da "**Bir defa kaldırıdığını**" rivayet etti. İbni'l-Hümâm'ın zikrettiği üzere Dârakutnî (1/295, Rakam: 25) ve İbni Adiy Muhammed b. Cabir, o Hammad b. Ebi Süleyman, o İbrahim'den, o Alkame'den o da Abdullah b. Mesud'an rivayetle: "**Rasûlüllâh ve Ebu Bekir ve Ömer'le beraber namaz kıldım onlar sadece namazın başlangıcında ellerini kaldırırdılar**" dedi. Tirmizî Asım'dan, o Abdurrahman'dan, o Alkame'den, o da Abdullah rivayetiyle "**Size Rasûlüllâh'ın namazını kılayım mı? Namazını kıldı ve sadece ilk defa da ellerini kaldırırındı.**" Dedi. (Rakam: 257) Tirmizî ve başkaları "İbni Mesud'un rivayeti hasen hadistir" dedi. İbni hazm "sahihtir" dedi. Elleri kaldırılmamakla Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in Ashabı'ndan ve Tabiîn'den ilim ehli olan birçok kişi hükm verdi.

3) أخرج محمد في الموطأ [رقم:105] وفي الحج عن محمد بن أبيان بن صالح عن عاصم بن كلبي الجرمي عن أبيه قال: رأيت علي ابن أبي طالب رفع يديه في التكبير الأولى من الصلاة المكتوبة ولم يرفعهما فيما سوى ذلك.

3) İmam-ı Muhammed'in "Muvatta"sında (rakam:105) ve "Hucec"inde (1/73-74) Muhammed b. Eban b. Salih'ten, o Asım b. Küleyp el-Cermî'den, oda babasından rivayetinde şöyle dedi: "**Ali b. Ebi Talip'i farz namazda sadece ilk tekbirde ellerini kaldırıdığını gördüm. Bundan başka ellerini kaldırmadı.**"

Bu hadisin isnadında hakkında konuşulan sadece Muhammed b. Eban vardır. Onu da bazıları tevsik ederken bazıları zayıflığa nispet etmiştir. Racih olan görüş ise onun sikaliğa ve adalet sahibi olmaya nispet edilmesidir.

İmam-ı Muhammed "El-Hüceç" (El-Hucce Alâ Ehl-i Medine) isimli eserinde Malik,

Nuaym b. Abdullah el-Mücmir ve Ebî Cafer el-Kâri yoluyla şöyle haber verdiler; “**Ebu Hureyre onlara namaz kıldırdı. Her eğilip kalktığında tekbir alıyordu. Ellerini de namaza başladığında kaldırmıştı.**” Bu ellerin kaldırılmaya beyan yerinde susmaktadır. Birinci yerin gayrısında kaldırılmadığına delalet eder. İmam-ı Muhammed (Rahimehullâh) şöyle dedi; “Bu hadisiniz Hz. Ali ve İbni Mesud'a muvafiktir. Bizim her ne kadar Hz. Ali ve İbni Mesud fiilleriyle Ebu Hureyre ya da başkasının sözüne ihtiyacımız olmasa da size kendi hadisinizle delil getirdik.”

Bunu Tahâvî ve İmam-ı Muhammed Ebubekir Nehşeli'den, o Asım'dan, o da babasından rivayet etmiştir ki; “**Muhakkak Ali namazın ilk tekbirinde ellerini kaldırıyordu. Sonra hiç kaldırımıyordu.**” Denildi ki; Darakutnî “İlel”inde şöyle dedi; “Ebu Bekir en-Nehşeli bu hadisi rivayetinde ihtilâf edildi. Bunu Abdurrahman b. Süleyman, Ebu Bekir en-Nehşeli'den, o Âsim'dan, o da babasından merfu olarak rivayet etmiştir. Merfu olduğunu vahmetmiştir. Buna ise sikalardan cemaat muhalefet etmiş ve Abdurrahman b. Mehdî, Musa b. Davud, Ahmed b. Yunus ve başkaları Ebu Bekir en-Nehşeli yoluyla Hazreti Ali'ye mevkuf olarak rivayet ettiler. Doğru olan da budur.

Aynı şekilde bunu Muhammed b. Eban Asım'dan mevkuf olarak rivayet etti. Osman b. Saide'l-Dârimî (sünen sahibi) şöyle dedi; “Hz. Ali (Râdiyâllâhu Anh)dan vahi (zayıf) yollarla ‘**ellerini sadece ilk tekbirde kaldırıldığı, bir daha kaldırmadığı**’ rivayet edildi. Bu zayıftır. Çünkü Hz. Ali (Râdiyâllâhu Anh) kendi fiilini Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) fiiline tercih edeceği beklenmez. Ondan ruku halinde kalkınca ellerini kaldırıldığı rivayet edilmiştir.” İbni Dakîki'l-Îd “el-İmâm” isimli eserinde Dârimî'nin bu sözlerini peşine şöyle dediği nakledildi; “Onun dedikleri zayıftır. Çünkü o Hz. Ali'ye hüsnü zanla kendi rivayetini diğer rivayetin zayıflığına delil getirmiştir. Aynı şeyi hasmı da delil yapabilir. Hz. Ali'nin fiilini önceden yapılan fiilerin neshine delil yapabilir.

4) حديث عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال ابن الهمام روى الطحاوي ثم البهقي من حديث الحسن بن عياش بسند صحيح عن الأسود قال: رأيت عمر بن الخطاب رفع يديه في أول تكبيرة ثم لا يعود قال: ورأيت إبراهيم والشعبي يفعلان ذلك.

4) İmam-ı Tahâvî ve Beyhakî Hasan b. Ayyâş'ın Esved'den yaptığı sahîh rivayette şöyle dediğini naklettiler; “**Ömer b. Hattab'ı gördüm. Ellerini ilk tekbirde kaldırıyor da başka hiç kaldırımıyordu.**” Hasan b. Ayyâş şöyle devam etti; “İbrahim ve Şâ'bi'yi gördüm aynısını yapıyorlardı.”

5) روى البخاري معلقاً في كتابه المفرد في رفع الأيديين و قال: قال وكيع عن ابن أبي ليلى عن الحكم عن المقسم عن ابن عباس عن النبي ﷺ قال: لا ترفع الأيدي إلا في سبع مواطن: في افتتاح الصلاة وفي استقبال الكعبة وعلى الصفا والمروة وبجمع وفي المقامين وعند الجمرتين.

رواہ البزار عن مقسّم عن ابن عباس وعن نافع عن ابن عمر عن النبي ﷺ قال: ترفع الأيدي في سبع مواطن افتتاح الصلاة واستقبال البيت والصفا والمروة والموقفين وعند الحجر. ورواه الطبراني في معجمه عن ابن عباس عن النبي ﷺ قال لا ترفع الأيدي إلا في سبع

مواطن حين يفتح الصلاة وحين يدخل المسجد الحرام فينظر إلى البيت وحين يقوم على الصفا والمروة ومع الناس عشية عرفة ويجمع والمقامين وحين يرمي الجمرة [رقم: 12072] ورواه ابن أبي شيبة موقوفا في مصنفه حدثنا ابن فضيل عن عطاء عن سعيد بن جبير عن ابن عباس قال ترفع الأيدي في سبع مواطن إذا قام إلى الصلاة وإذا رأى البيت وعلى الصفا والمروة وفي جمع وفي عرفات وعن الجمار.

5) Buhârî'nin "Edebü'l-Müfred" kitabında elleri kaldırırmak hakkında muallâk olarak rivayetinde şöyle dedi; "Veki' İbni Ebi Leylâ'dan, o Hakem'den, o Miksem'den, o İbni Abbas'dan, o da Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den şöyle nakletti: 'Eller sadece yedi yerde kaldırılır. Namaza başlarken, kabe'yi gördükte, Safa ve Merve'de, Cem' (Müzdelife)de, İki makamda, İki cemrede.'

Bezzâr'ın Miksem'den, o Nâfi' ve İbni Abbas'dan, Nâfi'den de İbni Ömer, Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den, şöyle nakletti; "Eller yedi yerde kaldırılır. Namaza başlarken, kabe görüldüğünde, safa ve merve'de, iki vakfe'de, Hacerü'l-Esvet (hizasına) gelindiğinde." Taberanî'nin "Mu'cem"inde Miksem'den, o İbni Abbas'dan, o da Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den şöyle nakletti; "Eller sadece yedi mevzide kaldırılır. Namazın başında, Mescidi Haram'a giripte Kabeyi görünce, Safa ve Merve'de durduğunda, Arafe'de akşam vaktinde insanlarla beraber, Cem' (Müzdelife)de, iki makamda, cemreyi taşlama halinde." (Rakam: 12072) İbni Ebi Şeybe "Musannef"inde İbni Fuzayl'in Ata'dan, o Said b. Cübeyr'den, o da İbni Abbas'dan mevkuf olarak şöyle nakletti; "Eller yedi yerde kaldırılır. Namaza girerken, Beytullah görüldüğünde, Safa ve Merve üzerinde, Cem' (Müzdelife)de, Arafat'ta, taşlama halinde."

6) رواه أبو داود بطرق في طريق عن محمد البزار عن الشريك عن يزيد عن عبد الرحمن بن أبي ليلي عن البراء أن رسول الله r كان إذا افتتح رفع يديه إلى قريب من أذنيه ثم لا يعود. وفي طريق عن عبد الله بن محمد الزهري عن سفيان عن يزيد نحو حديث شريك ولم يقول ثم لا يعود. قال أبو داود قال سفيان قال لنا بالكوفة بعد ثم لا يعود قال أبو داود روى هذا الحديث هشيم وخالد وابن إدريس عن يزيد لم يذكروا: ثم لا يعود وفي طريق عن حسين عن وكيع عن ابن أبي ليلي عن أخيه عيسى عن الحكم عن عبد الرحمن بن أبي ليلي عن البراء بن عازب قال: رأيت رسول الله r رفع يديه حين افتتح الصلاة ثم لم يرفعهما حتى انصرف. [رقم: 749، 750]

6) Ebu Davud'un birçok yolla rivayet ettiği hadisi şeriftir. Muhammedü'l-Bezzâr Şerik'ten, o Yezid'den, o Abdurrahman b. İbni Ebi Leylâ'dan, o da Berâ b. Azib yoluyla şöyle rivayet etti; "Efendimiz (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) namaza başladığında ellerini kulağıının yakınına kaldırıyordu. Daha sonra kaldırımıyordu." Abdullah b. Muhammedü'z-Zühri'nin Süfyan'dan, o Yezid yolunda Şerik'in rivayet ettiği hadis gibi rivayet etmiş, ancak "daha sonra kaldırımıyordu" dememiştir.

Ebu Davud, Süfyan'ın şöyle dediğini nakletti; "bize Yezid Mekke'de bu lafzi söylemeyip Küfe'de söyledi." Ebu Davud şöyle devam etti; "bunu Hüseyim, Halid, İbni Davud, İbni İdris Yezid'den naklettiler de bu lafzi zikretmediler." Hüseyin'in Veki'den, o İbni Ebi Leyla'dan, o kardeşi İsa'dan, o Hakem'den, o Abdurrahman İbni Ebi Leylâ'dan, o da Berâ b. Azib (Râdiyâllâhu anh) yoluyla Ebu Davud şöyle rivayet etti; "Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i gördüm ellerini namaza başlarken kaldırıyordu. Bir daha bitirinceye kadar kaldırımıyordu." (Rakam: 749-750)

7) حدیث ابن عمر رضی اللہ عنہما آخرجه محمد فی موٹئہ عن محمد بن ابیان بن صالح عن عبدالعزیز بن حکیم قال رأیت ابن عمر یرفع یدیه حذاء اذنیه فی اول تکبیرة افتتاح الصلاة ولم یرفعهما سوی ذلك [1/397]، رقم: 108] ورواه الطحاوی من حدیث أبي بکر بن عیاش عن حصین عن مجاهد أنه قال صلیت خلف ابن عمر فلم یکن یرفع یدیه إلّا فی التکبیرة الأولى من الصلاة [1/148] وقال الطحاوی فهذا ابن عمر قد رأى النبی یرفع ثم قد ترك هو الرفع بعد النبی ولا يكون ذلك إلّا وقد ثبت عنده نسخه.

7) İbni Ömer (Rədiyallâhu Anhüma) hadisi şerifidir. İmam-ı Muhammed'in "Muvatta"sında Muhammed b. Eban b. Salih'ten, o Abdulaziz b. Hakîm'in şöyle dediğini nakletti; "**Ben İbni Ömer'in namaza başında iftitah tekbirinde ellerini kulakları hizasına kaldırığını, bundan başka kaldırımadığını gördüm.**" (1/397, Rakam:108) Tahâvî'nin Ebu Bekir b. Ayyâş'tan, o Hüsayn'den, o da Mücahit'ten şöyle dediğini nakletti; "**Ben İbni Ömer'in arkasında namaz kıldığında namazda sadece ilk tekbir de ellerini kaldırıldığını gördüm.**" (1/148) İmam-ı Tahâvî şöyle dedi; "Bu İbni Ömer ki Efendimiz (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)i ellerini kaldırırken gördü de Peygamberden sonra bunu terk etti. İbni Ömer'in bu hareketi onun katında bunun neshinden dolayıdır.

8) حدیث جابر بن ثمرة قال خرج علينا رسول الله صلعم فقال: ما لي أراكم رافعين أيديكم كأنها أذناب خيل شمس اسكنوا في الصلاة آخرجه مسلم [رقم: 430]

8) Cabir b. Semûre (Rədiyallâhu Anh) hadisi şerifidir. Şöylededidi; "**Bir keresinde Efendimiz sav yanımıza geldi de şöyle dedi; 'bana ne oluyor da sizleri yerinde duramayan atların kuyrukları gibi ellerini kaldırıyor olarak görüyorum. Namazda sükünetle durun'.**" (Müslim, Rakam:430)

9) روی البیهقی عن سوار بن مصعب عن عطیة العوفی أن أبا سعید الخدری و ابن عمر كانوا يرفعان أيديهما أول ما يکبران ثم لا يعودان.

9) Beyhâkî'nin Sevvâr b. Mus'ab'tan, o Atîyyetü'l-Avfiyye'den rivayetinde Ebu Saidî'l-Hudrî ve İbni Ömer (Rədiyallâhu anhüm) **ellerini namaza başladıklarında kaldırıyorlardı da sonra bir daha kaldırılmıyorlardı.**

Birçok sahîh delil mevcut olduğu halde bu kadar beyanatla uzatmamak için iktifa ettik. Bütün bunlardan sonra Hanefî uleması farklı tavırlar takındılar. Şeyh Abdülhak "Seferü's-Siâde" şerhinde elleri kaldırma ve kaldırırmama hususunda delilleri zikrettikten sonra, iki emrin kendi katında sabit olduğunu ifade etti. Sahabeden ve ondan sonra gelenlerden bir cemaat, özellikle de İbni Mesud ve arkadaşları elleri kaldırırmamayı tercih ettiler. Hülasa olarak başlangıçta değişik vakitlerde kaldırma ve kaldırırmama vardı. İmam-ı Azam'ın ilmi, isnadı ve fıkhi İbni Mesud (Rədiyallâhu Anh)a ulaştığı için o da bu görüşü seçti. Allame Kevserî "Nüketü't-Tarife" mukaddimesinde bu manaya işareten özetle şöyle demiştir: "Esasen elleri kaldırma hakkındaki bütün hadisler İbni Ömer hadisi dışında sahîh değildir. Bunların illetleri "Cevherü'n-Nakiy", "Nasbu'r-Râye" ve başkalarında zikredilmiştir. İbni Ömer hadisi de İmam-ı Mücahit ve başkalarının rivayetinde ravinin hadisle ameli terk etmesiyle illeti kadıha sahibidir. Dolayısıyla kendisiyle amel edilmez."

Bazıları da kaldırmanın mensuh olduğunu gittiler. Delil olarak da İbni Ömer (Rədiyallâhu Anhümâ)nın ravisı olduğu kaldırma hadisi ile **amel etmemesini** gösterdiler.

İbni Hümam "Fethü'l-Kadir"de (1/219) özetle şöyle dedi; "Bilinmelidir ki bu hususta çok rivayetler bulunmaktadır. Râvi ve emsali (cerh ve tadil, nasih ve mensuh gibi) konuşulması gereken şeyler vardır. Bütün bunlar gösteriyor ki ortada olan gerçek elliği kaldırmanın ve kaldırılmamanın Rasûlüllâh (Sallallâhu Aleyhi ve Sellem)den sabit olmasıdır. Dolayısıyla bu mesele de taâruzdan dolayı tercihe ihtiyaç vardır. Bizim elliği kaldırırmama ile hükümmüzün tercih sebebi şudur: önceden namazda mübah olan sözler ve hareketler vardı, sonradan neshedildi. elliği kaldırımanın da bu neshe dâhil olması özellikle de inkâr edilemeyecek derecede delillerin bulunmasından sonra uzak görülmez. Ancak elliği kaldırırmamak namazda bilinen fiillere zıt olmadığından neshe dâhil olması söz konusu değildir. Hatta o, namazda istenilmesine icma edilen huşu cinsindendir."

Ayrıca hadislerde taâruz olunca eğer tercihe gidilemez ise usul kaidesine göre ya kiyas gidilir ya da sahabenin amellerine bakılır. İkincide de taâruz varsa yine kiyasa gidilir. Eğer Ibni Mesud ve diğer sahabelerin sözleri taâruz edildiği iddia edilirse yine kiyasa gideriz. Kiyas ise namazda emredilen huşuya sebep olmasından dolayı kaldırırmayı gerektirir. Allah her şeyin en iyisini bilir.

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا، أَهْمَدَ اللَّهَ تَعَالَى حَمْدًا
كثِيرًا طَيْبًا مباركًا فِيهِ كَمَا يُحِبُّ وَيُرَضِّي وَأَصْلِي وَأَسْلَمَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدًا وَآلِهِ وَصَحْبِهِ
وَمَنْ اقْتَفَى .